

Kompas

Colofon

Jaargang: 16
Nummer 3 en 4
September 2024

Werkmateriaal met verwerkingsmogelijkheden voor leidinggevend en kinderen van -12 kinderclubs.

Redactie

Plony Herweijer, voorzitter
Janneke de Jongh
Janita Molenaar
Dicky Qualm-Visser
Nicoline van Wijngaarden-Kersten
Jaco Zijl
Corine de Jongh

Uitgave

Jeugdbond Gereformeerde Gemeenten
Houttuinlaan 7
3447 GM Woerden
T: (0348) 489948
I: www.jbgg.nl
E: info@jbgg.nl

Van de redactie

Zingen doe je als je blij bent. Als je verdrietig bent, vergaat het lachen je wel en het zingen meestal ook. Toch zijn er ook heel veel psalmen die juist uiting geven aan verdriet en moeite. Misschien moeten we juist in tijden van verdriet wel zingen. Augustinus zei: 'Wie goed zingt, bidt twee keer.'

Zingen verruimt ons hart en richt de aandacht op de Heere. Zo treffen we de twee dichters ook aan in de schetsen. Jeremia zingt op het zwartste moment van de geschiedenis van Israël. Tijdens het zingen krijgt hij moed, want God is niet veranderd: 'Zijn barmhartigheden hebben geen einde' (Klaagliederen 3:22).

Paulus stemt daarmee in. Wat er ook gebeurt, wie Christus' liefde mag ervaren, is meer dan overwinnaar.

Bid zó terwijl je zingt met de kinderen: 'Loof God, loof Zijn Naam alom.'

Namens de redactie,

Pieter Avé

Het klaaglied van Jeremia

Toelichting op het thema

Dit jaar is het thema voor Kompas: 'Zing een lied voor de Heere'. Zangers in de Bijbel. In deze schets gaat het over Klaagliederen. Aangenomen wordt dat Klaagliederen geschreven is door Jeremia. In deze rouwliederen beschrijft Jeremia het oordeel van de Heere, het leed van Jeruzalem en zijn persoonlijke verdriet.

Aanwijzing voor gebruik

Aangezien dit onderwerp voor velen onbekend is willen wij erop wijzen dat een goede voorbereiding van groot belang is. Graag attenderen wij op de achtergrondinformatie en raden wij aan het verhaal goed voor te bereiden.

Doel van de vertelling

In deze schets laten we de kinderen kennismaken met het boek Klaagliederen. De kinderen horen dat Jeremia klaagt en treurt over de verwoesting van Jeruzalem, maar in dit verdriet zijn hoop op de Heere blijft vestigen. De kinderen merken op welke manier muziek, zang en gedichten uiting kunnen geven aan verdriet.

Introductie van het thema voor de kinderen

Zoek voorafgaand aan het clubmoment drie korte (klassieke) muziekfragmenten. Deze drie fragmenten moeten allemaal een andere intentie hebben en een andere emotie oproepen. Suggesties voor fragmenten staan in de lijst hieronder. Zorg dat deze muziekfragmenten afgespeeld kunnen worden tijdens het clubmoment.

Vraag de kinderen welke emoties zij allemaal kennen. Er zijn vier basis emoties: blij, bang, boos, verdrietig. Speel het eerste muziekfragment af en vraag de kinderen welke emotie dit oproept. Dit kan per kind verschillend zijn. Welke emotie zou de componist over willen brengen in dit muziekstuk? Herhaal dit met de andere twee muziekfragmenten.

Verdiepingsvraag: hoe komt het dat iedereen iets anders ervaart wanneer hij of zij luistert naar muziek?

Muziek wordt vaak gebruikt om emoties te uiten, om te laten merken of je blij of verdrietig bent. Dit zien we ook in het Bijbelverhaal van vandaag. De zanger van het lied waar we naar gaan luisteren was erg verdrietig. Het is de profeet Jeremia. Hij is verdrietig omdat Nebukadnezar, de koning van Babel, Jeruzalem verwoest heeft en alle mensen naar Babel heeft weggevoerd. De mensen uit het tienstammenrijk waren al eerder weggevoerd, maar nu zijn ook de mensen uit het tweestammenrijk Juda, als gevangenen weggevoerd naar Babel.

Blij

Handel: *Solomon, HWV 67: Arrival Of The Queen Of Sheba*

<https://www.youtube.com/watch?v=KErrDz8HcZY>

Vivaldi: *Mandolin Concerto in C Major, RV 425: I. Allegro*

<https://www.youtube.com/watch?v=mpY4ce8tAl8>

Vivaldi: *Concerto For 2 Violins, Strings And Continuo In G Major, RV 516: 3. Allegro*

<https://www.youtube.com/watch?v=avUqtZSVuek>

Bang / Boos

Bach: *Tocatta en Fuga in d-mineur*

<https://www.youtube.com/watch?v=z69C2Jqp42Q>

Sjostakovitsj: *Symphony Nr. 10, deel 2*

<https://www.youtube.com/watch?v=bCypb--lv1M>

Verdrietig

Schubert: *Strijkkwintet D.956, op.posth.163 in C gr.t. - deel II, "Adagio"*

<https://www.youtube.com/watch?v=GIY7jcVQZCg>

Brahms: *Trio voor piano, hoorn en viool, op.40 in Es gr.t. - deel III, "Adagio mesto"*

<https://www.youtube.com/watch?v=6M7IE3U0qAg>

Elgar: *Variaties voor orkest, op.36, "Enigma"; nr.9, "Nimrod"*

<https://www.youtube.com/watch?v=ElueZS-OGMc>

Zingen en lezen

Zingen

- Psalm 27 : 5
- Psalm 55 : 9 en 10
- Psalm 69 : 1, 2, 3 en 13
- Psalm 121 : 1 en 2
- Psalm 130 : 1, 2, 3 en 4
- Psalm 145 : 6 en 7
- TZE-lied 3: Al waren uw zonden als scharlaken
- TZE-lied 8: Als g' in nood gezeten
- TZE-lied 24: Diep, o God, in 't stof gebogen
- TZE-lied 39: Groot is Uw trouw, o Heer'
- TZE-lied 92: Psalter 120

Lezen

Klaagliederen 3: 18-33

Kerntekst

Klaagliederen 3:31-33 Want de Heere zal niet verstoten in eeuwigheid. Maar als Hij bedroefd heeft, zo zal Hij Zich ontfermen, naar de grootheid Zijner goedertierenheden. Want Hij plaagt of bedroeft des mensen kinderen niet van harte.

Vertelling

Langzaam verplaatst de lange rij met gevangenen zich naar het noorden, in de richting van Rama en Mizpa. Achter hen liggen de puinhopen van Jeruzalem. Rook stijgt langzaam op. Alle inwoners van Jeruzalem en Juda worden weggevoerd naar Babel. Langs de weg staan groepen met mensen. Ze lachen, spotten en kijken de gevangenen vol leedvermaak na. Iedereen weet wat deze vreemdelingen van plan zijn. Ze zullen alles roven wat de soldaten uit Babel in Jeruzalem hebben overgelaten. Wat gemeen! Maar niemand kan daar iets tegen doen. Alleen de allerarmsten van het volk Israël blijven achter in Juda. De generaal van koning Nebukadnezar van Babel heeft hun de weilanden en akkers van de rijke mensen gegeven.

Tussen de gevangenen strompelt een oude, vermagerde man. Het verdriet en de pijn is van zijn gezicht af te lezen. Het is de profeet Jeremia. Lange tijd heeft hij het volk van Juda gewaarschuwd. 'Jullie moeten de koning van Babel blijven dienen en niet in opstand komen!' Maar, koning Zedekia en zijn raadsliden wilden niet luisteren. Ze lieten Jeremia zelfs gevangennemen. 'Nee, Jeremia, we willen de koning van Babel niet dienen! We zoeken wel hulp bij een ander sterk land, bij Egypte!' Begreep het volk dan niet dat het de Heere was Die dit Jeremia liet profeteren? Misschien wel, maar ze deden liever hun eigen zin! Toen kwam de generaal van koning Nebukadnezar met een groot en sterk leger. Jeruzalem werd voor een eerste keer belegerd en na een korte tijd voor een tweede keer. En nu, nu is de stad gevallen en moet ook Jeremia mee naar Babel. Samen met het volk dat het woord van de Heere nooit geloofd heeft.

Na een tijd komen de gevangenen aan in Rama. Plotseling komen er twee soldaten naar Jeremia toe. Ze buigen zich over hem heen en maken de ketenen, waarmee hij is vastgebonden los. Samen brengen ze Jeremia naar generaal Nebuzaradan. Eén van de Babyloniërs heeft Nebuzaradan verteld dat Jeremia zich tussen de gevangenen bevindt. Nebuzaradan behandelt Jeremia vriendelijk. Hij weet hoe Jeremia het volk heeft gewaarschuwd voor de opstand tegen Babel. 'U mag zelf zeggen wat u wilt, Jeremia. Als u meegaat naar Babel, dan zal ik voor u zorgen. Maar als u hier, in Israël wilt blijven, dan zult u beschermd worden door Gedalja, de stadhouder die ik heb aangesteld over Juda.'

Daar hoeft Jeremia niet lang over na te denken. Wat een wonder, hij mag in Israël blijven. 'Ik wil het liefst hier blijven, bij de mensen die hier zijn achtergebleven. Bij hen ligt mijn taak.' Nee, hij kan hier niet weg. Diep van binnen heeft hij toch nog een klein beetje hoop voor zijn volk. Hij weet heel goed dat er veel mensen uit Juda er als gevangenen naar Babel moeten. Hij weet ook hoe arm en zwak de mensen van Juda zijn die zijn achtergebleven. Maar toch is er hoop in zijn hart. Nu zal het volk van Juda vast wél naar de Heere gaan luisteren! Na zo'n zware straf zal het volk Hem toch wel gaan dienen? En heeft de Heere zelf niet beloofd dat de gevangenen na zeventig jaar terug mogen keren? Zou hij dan geen hoop mogen hebben voor Jeruzalem?

Een korte tijd later staat Jeremia bij de steenhopen van Jeruzalem. Wat vreselijk! Alle huizen liggen in puin, het hout is zwartgeblakerd door het vuur, alle belangrijke spullen zijn geroofd. Nooit zal hij het vergeten: het geweld, het geschreeuw en gejuich toen de soldaten uit Babel Jeruzalem veroverden. De tranen rollen over zijn wangen. Wat een pijn, wat een verdriet. Jeremia draait zich om en loopt weg. Hij wil even helemaal alleen zijn. Alleen zijn met God, Die nu zo ontzettend ver weg lijkt. Hij moet zijn verdriet en pijn kwijt. Hij kan niet anders, hij moet zingen. Geen lofzang, geen vrolijk lied. Nee, Jeremia zingt een lied vol van rouw en verdriet, een klaaglied. Zacht klinkt zijn stem over de puinhopen van Jeruzalem. 'Hoe zit die stad zo eenzaam, die vol van volk was; Ze is geworden als een weduwe. Eerst was ze belangrijk, ook voor de heidenen, maar nu is ze verplicht tot slavenarbeid.' In gedachten ziet Jeremia de heerlijkheid van Jeruzalem voor zich, zoals die was. De sterke muren, prachtige torens. En nu, nu is Jeruzalem geworden als een slaaf. De inwoners van Jeruzalem zijn weggevoerd. Ze moeten wonen onder de heidenen. Jeremia weet het wel. Het is de eigen schuld van de Israëlieten. Als ze nu maar geluisterd hadden naar het woord van de Heere, als ze Hem oprecht hadden gediend en niet hun eigen zin hadden gedaan.

Ja, Jeremia kan niet anders dan zeggen: *De HEERE is rechtvaardig, want ik ben Zijn mond, wederspanning, ongehoorzaam geweest.* Het oordeel dat de Heere geeft, is verdiend. Het volk is ongehoorzaam geweest. Jeremia heeft ze gewaarschuwd: geef je over aan Babel, maar de koning en het volk wilden niet luisteren. Nee, ze geloofden de Heere niet. Daarom heeft de Heere Zijn straf uitgevoerd. *De Heere is geworden als een vijand; Hij heeft Israël gestraft, Hij heeft al haar paleizen kapot gemaakt.* Hij heeft haar verdriet groot gemaakt. Misschien herken je dit zelf ook wel. Dat jij eigenlijk liever je eigen zin doet, dan dat je naar het woord van de Heere luistert. Onthoud dan wel: de Heere is genadig en vol van liefde, maar Hij is ook rechtvaardig. De Heere moet de zonden straffen!

De gedachten van Jeremia gaan naar de tempel. Gods eigen woning, daar werden de offers gebracht die heen wezen naar de Messias. Gods woonplaats is ontheiligd, leeggeroofd en verwoest. Er is geen ark meer die getuigt van Gods aanwezigheid. Er is geen reukofferaltaar meer dat de gebeden van het volk opzendt naar God. Er is geen kandelaar meer en geen tafel met toonbroden. Al het licht en leven is verdwenen. Het lijkt wel of God Zelf er niet meer is. Ook daar moet Jeremia over zingen. *De Heere heeft Zijn altaar verstoten. Hij heeft Zijn heiligdom te niet gedaan, verwoest, Hij heeft de muren van haar paleizen in de hand van de vijand overgegeven.* De soldaten van Babel hebben de tempel verwoest, in brand gestoken en de priesters en levieten gedood. Wat vreselijk! Ze hebben gejuicht alsof er een groot feest gevierd werd. Zo blij waren ze.

Jeremia denkt terug aan de tocht naar Mizpa en Rama. Daar, buiten de stad stonden de vreemdelingen te spotten met de gevangenen. Ze stonden langs de weg, waarover de mensen uit Jeruzalem werden weggevoerd. Ze spotten met de gevangenen, met God. Ze gooiden naar hen met vuil. Ze roofden hun huizen leeg en hielpen zelfs de soldaten uit Babel. Ook nu staan ze bij de puinhopen van Jeruzalem. Ze lachen en spotten: *'Is dit nu de stad, waar men van zei, dat zij volkomen van schoonheid was, een vreugde voor de hele aarde?'* Jeremia kan niet anders dan dit ook noemen in zijn klaaglied. *Al uw vijanden sperren hun mond op over u, zij fluiten en knarsen met de tanden, zij zeggen: Wij hebben haar verslonden; dit is immers de dag, die wij verwacht hebben, wij hebben hem gevonden, wij hebben hem gezien.* Trots zijn de vijanden van Israël. Trots dat zij de stad hebben ingenomen. Trots dat zij sterker lijken te zijn dan de God van Israël.

Jeremia's blik is gericht op de aarde, op de puinhopen van Jeruzalem. 'O God, hoe kan dit? Waarom laat U het toe dat goddeloze heidenen Uw huis, Uw knechten en Uw volk vernielen? Waarom laat u het toe, Heere, dat onze buurvolken met ons spotten en ons bestelen? Hoelang, Heere? Hoelang blijft u toornig?' Hij voelt zich ellendig. *Ik ben de man, die ellende gezien heeft door de roede van Gods verbolgenheid*, ik heb Gods straf over de zonden gezien. *Toen zei ik: Mijn sterkte is vergaan, en mijn hoop van den HEERE. Gedenk aan mijn ellende en aan mijn ballingschap.* Maar dan opeens, Jeremia heft zijn hoofd omhoog. Het lijkt wel of opeens de zon door de donkere wolken breekt. *Mijn ziel denkt er wel terdege aan, en zij bukt zich neder in mij. Dit zal ik mij ter harte nemen, daarom zal ik hopen; Het zijn de goedertierenheden des HEEREN, dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben; Zij zijn allen morgen nieuw, Uw trouw is groot.* De Heere is er wel! God heeft Zijn oordelen gegeven. God is rechtvaardig, maar het is Gods goedheid dat het volk niet helemaal gedood is. Jeremia kan niet anders zeggen dan: *de HEERE is mijn Deel, zegt mijn ziel, daarom zal ik op Hem hopen. De HEERE is goed voor hen, die Hem verwachten, voor de ziel, die Hem zoekt. Het is goed, dat men hope, en stille zij op het heil des HEEREN.*

De Heere is alles wat Jeremia nodig heeft. Ondanks de pijn, het verdriet is de Heere goed. De Heere zal niet voor altijd toornig blijven. Wat een prachtige belofte. Het lijkt wel of het klaaglied van Jeremia even verandert in een loflied. Luister maar. *Want de Heere zal niet verstoten in eeuwigheid. Maar als Hij bedroefd heeft, zo zal Hij Zich ontfermen, naar de grootheid van Zijn goedertierenheden. Want Hij plaagt of bedroeft des mensen kinderen niet van harte.* Wat een heerlijke boodschap. De Heere zal zich ontfermen. De Heere Jezus zal komen en door Zijn lijden en sterven is er verlossing mogelijk. Aan het kruis heeft Jezus alle toorn van Zijn Vader gedragen, zodat er voor het volk van Juda en voor jou verlossing mogelijk is.

Het klaaglied van Jeremia komt ten einde. Maar, er komt nog één gebed in zijn hart. Ja, de Heere is genadig en vol van goedheid. Ook in pijn of verdriet. En toch, kan Jeremia niet anders dan de Heere bidden om Zijn hulp, om Zijn nabijheid. *Gedenk, HEERE, wat ons geschied is, aanschouw het, en zie onzen smaad aan. U, o HEERE, zit in eeuwigheid, Uw troon is van geslacht tot geslacht. Waarom zou U ons steeds vergeten? Waarom zou U ons zo'n lange tijd verlaten?* Hij bidt of de Heere Zijn volk niet wil vergeten of de Heere in genade aan hen wil denken. Maar, hij weet ook dat het volk zondig is en telkens weer zal zondigen. En daarom bidt Jeremia als laatste: *HEERE, bekeer ons tot U, zo zullen wij bekeerd zijn; vernieuw onze dagen als vanouds. Want zou U ons ganselijk verwerpen, niet meer naar ons luisteren? Zou U zozeer tegen ons verbolgen zijn, blijft U boos over de zonden? Bid je met Jeremia mee? Heere, bekeert U mij, want dan alleen kan ik voor U leven. Dan alleen kan ik U dienen.*

Achtergrondinformatie bij het Bijbelgedeelte

Algemeen

Het boek Klaagliederen reageert op de val van Jeruzalem en bestaat uit gedichten waarin verschillende personen aan het woord komen. De naam 'Klaagliederen' is een vertaling van het Hebreeuwse *qînôt*. Dit woord duidt op 'rouwklacht' of 'klaaglied', waarvan het meervoud wijst op verschillende delen. In de Joodse traditie wordt het boek meestal aangeduid met 'êkâ (ach/hoe). Dit woord staat aan het aan het begin van het boek en de hoofdstukken 2 en 4.

Schrijver van de Klaagliederen

Het boek Klaagliederen begint meteen met een klacht: 'Hoe zit die stad zo eenzaam, die vol volks was'. Een verwijzing naar een auteur en de plaats van schrijven ontbreken. De opvatting dat Klaagliederen door Jeremia is geschreven is zeer oud. Vaak wordt het verband gelegd met 2 Kronieken 35:25, waar staat dat Jeremia een klaagzang maakte over Josia.

De Septuaginta en de Aramese vertaling van de Bijbel noemen beide Jeremia in hun aanhef. Ook kerkvaders en de reformatoren Calvijn en Luther zijn het erover eens dat Jeremia de klaagliederen schreef. De Statenvertaling heeft het opschrift: De Klaagliederen van Jeremia.

Jeremia, wegvoering en ballingschap

Jeremia leefde in de tijd van de laatste koningen van Juda en maakte de verwoesting van Jeruzalem en het begin van de Babylonische ballingschap mee. Dit was een tijd van grote geloofsafval en veel politieke crises. Jeremia leefde bijna gelijktijdig met de profeet Ezechiël.

Jeremia is een zoon van Hilkia en afkomstig uit een priestergeslacht uit Anathoth. Zijn naam betekent waarschijnlijk: 'Moge de Heere verhogen'. Hij is geboren ten tijde van koning Manasse. De profeet heeft geprofeteerd vanaf het 13^e jaar van koning Josia, en daarna onder Joachaz, Jojakim en Jojachin tot het 11^e jaar van koning Zedekia. Dit heeft hij gedaan tot de verwoesting van Jeruzalem in 587 v. Chr. onder Nebukadnezar. Ten tijde van de val van Jeruzalem zat Jeremia gevangen. Door de bevelhebber Nebuzaradan werd Jeremia bevrijd en hij gaf Jeremia de vrijheid te gaan waar hij wilde. Velen uit Jeruzalem en Juda werden in ballingschap gevoerd. Gedalja volgde koning Zedekia op als stadhouder.

Na de moord op Gedalja is Jeremia door een groep Judeeërs meegenomen naar Egypte. Dit tegen het woord van de Heere in. Waarschijnlijk is Jeremia in Egypte overleden.

Genre en poëtische kenmerken

Klaagliederen valt binnen het genre van de rouwliederen. Er zijn meer rouwklachten uit de oudheid bekend die gaan over het verlies van een land of een stad.

Klaagliederen is een dichtelijke tekst. Bijbelse poëzie wordt gekenmerkt door een hoge dichtheid van woord- en klankherhaling en door uitgebreide beeldspraak en parallelisme (een stijl waarbij twee zinnen naar inhoud of vorm min of meer gelijk zijn). Binnen de poëzie van Klaagliederen vallen een aantal dingen op:

- De verzen bestaan (in het Hebreeuws) uit twee zinsdelen, waarbij het tweede zinsdeel korter is dan het eerste zinsdeel.

- In het boek Klaagliederen worden veel gangbare voorstellingen gebruikt. Dit laat zien dat mensen in nood juist kiezen voor traditionele motieven, uitdrukkingen en ritmes.

- In de hoofdstukken 1-4 wordt gebruikt gemaakt van een Acrostichon, een naamgedicht. In deze stijlvorm houden de eerste letters van de regels de volgorde van het alfabet aan.

Ook wordt in Klaagliederen gebruik gemaakt van de personificatie: dochter van Sion. Dit duidt op de stad Jeruzalem en is een basismetaphoor waar andere vergelijkingen uit voort komen, zoals die van een weduwe.

Structuur

Klaagliederen bestaat uit vijf hoofdstukken die onderscheiden worden door literaire kenmerken. De hoofdstukken 1 en 2 hebben allebei 22 verzen van drie regels, waarvan telkens de eerste regel begint met de volgende letter van het alfabet. Beide hoofdstukken hebben zo 66 regels. Hoofdstuk 3 heeft ook 66 regels, maar deze zijn anders gerangschikt: steeds wordt een

beginletter van het alfabet drie keer gebruikt. Hoofdstuk 4 is ook een acrostichon, maar telt 44 regels. Hoofdstuk 5 is geen acrostichon, maar heeft wel 22 regels.

Hoofdstuk 1	Hoofdstuk 2	Hoofdstuk 3	Hoofdstuk 4	Hoofdstuk 5
22 verzen 3 regels 1x alfabet	22 verzen 3 regels 1x alfabet	66 verzen 1 regel 3x alfabet	22 verzen 2 regels 1x alfabet	22 verzen 1 regel Geen alfabet

Het feit dat hoofdstuk 3 een andere rangschikking heeft, geeft aan dat de nadruk op dit middelste hoofdstuk ligt.

Indeling

Kort gezegd kan het boek Klaagliederen op de volgende manier ingedeeld worden:

Hoofdstuk 1: De rouw over en van Sion

- a. De dichter spreekt (1-11)
- b. Dochter Sion spreekt (12-22)

Hoofdstuk 2: De verwoesting van Juda en Jeruzalem

- a. De dichter spreekt over de verwoesting van Sion (1-19)
- b. De roep van dochter Sion (20-22)

Hoofdstuk 3: Ellende en vertroosting

- a. Het lijden, de wanhoop en hoop van de dichter (1-24)
- b. De dichter geeft wijze raad in het lijden (25-39)
- c. Oproep tot bekering en een gemeenschappelijke klacht (40-51)
- d. Vroegere en toekomstige verlossing (52-66)

Hoofdstuk 4: Nederlaag en heil

- a. Verval binnen de stad (1-16)
- b. Reactie van de gemeenschap (17-20)
- c. Profetische stem: heil voor Juda (21-22)

Hoofdstuk 5: Smeekbede van het volk

- a. Openingspleidooi (1)
- b. Klachten over het lijden (2-18)
- c. Slotpleidooi (19-22)

Liturgisch gebruik

Het boek wordt verbonden met de herdenking van de tempelverwoesting. Uit Jeremia 41:4-8 blijkt dat al in de tijd van gouverneur Gedalia rouwdragenden uit andere delen van het land komen met afgeschoren baarden, gescheurde kleren en open gekerfde huid, om naar de restanten van de tempel te gaan. Zes of zeven decennia later wordt in de zesde en zevende maand rouw gedragen over Sion. Uiteindelijk kiest men ervoor om de herdenking plaats te laten vinden op de negende Av, de vijfde maand. Door het opzeggen van Klaagliederen tijdens de herdenking van de tempelverwoesting kunnen de Joden uiting geven aan hun pijn, het lijden en het gevoel van vervreemding.

Boodschap van Klaagliederen

In Klaagliederen spreekt een gelovige die overtuigd is van het oordeel van God en hier tegelijkertijd mee worstelt. De lezer krijgt inzicht in het grote verdriet en lijden van de gelovigen. Naar het oordeel is er ook hoop op verlossing. De boodschap van Klaagliederen kan in een aantal punten verdeeld worden.

Zonde, straf en oordeel

Omdat Israël het verbond met God heeft geschonden, wordt zij gestraft. Daarom wordt in Klaagliederen ook niet gevraagd of het volk moet lijden. Regelmatig komt de erkenning van schuld naar voren. Ook wordt de val van de stad toegeschreven aan zonden van verkeerde profeten en priesters. De ernst van de zonde komt vooral naar voren in Klaagliederen 4:16, waar de dichter opmerkt dat de zonden van Sion groter zijn dan die van Sodom.

Vraag om strafvermindering

Meerdere keren wordt er in Klaagliederen schuld beleden, maar de nadruk ligt op het vreselijke lijden van het volk. Het boek toont grote bewogenheid met het onderdrukte Sion. Verbonden met de ernst van de zonde en straf is de overtuiging van Gods rechtvaardigheid. Wel probeert de dichter de Heere te bewegen tot vermindering van de straf, dit door onder andere op het gedrag van tegenstanders te wijzen.

De weg naar bevrijding

Het laatste woord is niet aan het oordeel. In de tekst komt duidelijk naar voren dat de Heere uiteindelijk verlossing zal schenken. Deze verlossing komt voort vanuit het verbond. In het boek zijn twee eigenschappen van God terug te vinden die een rol spelen in de hoop op herstel. In de eerste plaats is dit Gods rechtvaardigheid. In de tweede plaats is dit de overtuiging dat God soeverein is. De straf komt bij God vandaan, maar Hij zal ook de andere volken oordelen.

De dag des Heeren

De val van Jeruzalem in Klaagliederen heeft overeenkomsten met de dag des Heeren. Deze dag wordt gekenmerkt door het oordeel van God. Dit is ook terug te vinden in de profetieën. Tegelijkertijd spreken de profetieën niet alleen over oordeel, maar ook over verlossing en heil.

De rol van de dichter

In het derde hoofdstuk treedt de dichter van de klaagliederen op als 'verwonde genezer'. Hij troost het volk en spoort aan tot gebed. Dit doet hij door te spreken over zijn eigen lijden en over de trouw van God die hij hierin mocht beleven. Op grond van Gods trouw mag er heil worden verwacht.

Belijdenisgeschriften

- Heidelbergse Catechismus zondag 2, 4 en 5: Van de ellende en de verlossing van de mens.
- NGB-artikel 23: Dat onze rechtvaardigmaking bestaat in de vergeving van de zonden en de toerekening van de gehoorzaamheid van Christus.

Antwoorden bij werkboekje -10

Weet je het nog?

Welk woord hoort op de lijn?

1. Koning Zedekia en het volk van Juda luisteren niet naar de Heere.	kZiedea
2. Ze zoeken liever hulp bij Egypte , dan bij de Heere.	eEgpy
3. Jeremia waarschuwt het volk.	aeJirme
4. De stad Jeruzalem wordt verwoest.	zlamJeeru
5. Het volk van Juda wordt weggevoerd naar Babel .	alebB
6. Jeremia wil liever in Israël blijven, dan met het volk mee naar Babel.	lesalr
7. Als hij de puinhopen van Jeruzalem ziet, zingt hij een klaag lied .	edgilakla
8. Hij zingt dat het oordeel van de Heere rechtvaardig is.	leedroO
9. Ook al is de stad verwoest en het volk weggevoerd, de Heere zal zich ontfermen .	enmofnetr
10. Als laatste bidt Jeremia in zijn lied om bekering .	negkierb

Om over te praten

De Heere strafte koning Zedekia en het volk Israël door de stad Jeruzalem te verwoesten en het volk weg te voeren naar Babel.

- Het volk had de straf van de Heere verdiend, waarom?

De Heere sprak tot het volk door de profeet Jeremia, maar zij wilde niet luisteren. Toen de koning van Babel kwam met zijn leger, zochten ze liever hulp bij Egypte, dan dat ze op de Heere vertrouwde.

- Waarom is het zo belangrijk dat ook wij naar de woorden van de Heere luisteren?

De Heere sprak door de profeet Jeremia tot het volk van Juda. Zij hadden gezondigd en moesten opnieuw gaan luisteren naar de Heere. Wij hebben de Bijbel gekregen en kunnen hierdoor weten hoe de Heere wil dat wij Hem dienen. Juist daarom is het belangrijk de Bijbel te lezen en te luisteren naar de uitleg van de dominee, meester, juf, vader of moeder.

Jeremia schreef een klaag lied over de verwoesting van de stad Jeruzalem.

- Om welke dingen ben jij wel eens verdrietig?

Mogelijke antwoorden zijn: bij ziekte, pijn, overlijden. Belangrijk is de antwoorden van de kinderen serieus te nemen en hier het gesprek over te voeren. Hoe komt het dat de kinderen juist om deze dingen verdrietig zijn. Zijn de kinderen ook wel eens verdrietig over iets wat met het geloof in de Heere God te maken heeft? Bijv. verdriet hebben over de zonden die je hebt gedaan.

- Hoe merken anderen aan jou dat je verdrietig bent?

Mogelijke antwoorden zijn: huilen, stil zijn, tranen.

In Klaagliederen merken we dat Jeremia op de Heere blijft hopen.

- Waaraan merk je dat Jeremia blijft hopen op de Heere?

Ook al klaagt Jeremia en is hij verdrietig, hij zegt dat de Heere trouw is. De Heere is zijn Deel. Jeremia zegt in Klaagliederen 3:24: De HEERE is mijn Deel, zegt mijn ziel, daarom zal ik op Hem hopen.

- Ook wij mogen op de Heere hopen als we verdrietig zijn. Hoe kunnen we dit doen?

We mogen vertrouwen dat de Heere zorgt, juist ook als wij pijn of verdriet hebben. Juist als we verdrietig zijn mogen we naar de Heere toegaan en dit aan Hem vertellen. Daarnaast is het goed en mooi om juist dan uit de Bijbel te lezen, te bidden en psalmen of liederen te zingen.

Verdriet in de Bijbel

Deze vragen gaan over andere personen in de Bijbel die verdriet of moeite hebben. Geef antwoord op de vragen en ontdek een belangrijke boodschap uit Klaagliederen 3.

Toen de broers vader Jakob de gescheurde ... van Jozef lieten zien, scheurde hij zijn kleren.

- JAS

Toen Naomi terugkwam uit ... zei zij: Noem mij maar Mara.

- Moab

Hanna bad in de tabernakel om een kind, terwijl ... dacht dat zij dronken was.

- Eli

... was in rouw nadat de profeet Nathan hem vertelde dat hij gezondigd had.

- David

Jeremia klaagt, maar blijft ... op de Heere.

- hopen
- De Heere Jezus hilde bij het graf van ...
- Lazarus

Antwoord: De Heere is mijn Deel.

Leg eens uit wat dit betekent. Ook al was Jeremia erg verdrietig en schreef hij een klaaglied over Jeruzalem, hij wist: de Heere is bij mij. De stad lag in puin, de spullen waren geroofd, maar Jeremia geloofde dat de Heere trouw was.

Antwoorden bij werkboekje +10

Weet je het nog?

Welk woord hoort op de lijn? Als je de dikgedrukte letters op de juiste plaats invult, vormen zij een woord. Weet je wat dit woord betekent?

1. Koning Zedekia en het volk van Juda luisteren niet naar de Heere.	kziedea (2)
2. Ze zoeken liever hulp bij Egypte, dan bij de Heere.	eetgpy (4)
3. Jeremia waarschuwt het volk.	aejirme (1)
4. De stad Jeruzalem wordt verwoest.	zlamjeeru (3)
5. Het volk van Juda wordt weggevoerd naar Babel.	alebb (9)
6. Jeremia wil liever in Israël blijven, dan met het volk mee naar Babel.	iësalr (7)
7. Als hij de puinhopen van Jeruzalem ziet, zingt hij een klaaglied.	edgilakla (6)
8. Hij zingt dat het oordeel van de Heere rechtvaardig is.	leedroo (8)
9. Ook al is de stad verwoest en het volk weggevoerd, de Heere zal zich ontfermen.	enmofnetr (5)
10. Als laatste bidt Jeremia in zijn lied om bekering.	negkierb(10)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
J	e	r	e	m	i	ë	r	e	n

Antwoord: Jeremiëren. Dit betekent dat je een jammert of klaagt over iets ergs wat er met jou of een ander is gebeurd.

Om over te praten

De Heere strafte koning Zedekia en het volk Israël door de stad Jeruzalem te verwoesten en het volk weg te voeren naar Babel.

- Het volk had de straf van de Heere verdiend, waarom?

De Heere sprak tot het volk door de profeet Jeremia, maar zij wilde niet luisteren. Toen de koning van Babel kwam met zijn leger, zochten ze liever hulp bij Egypte, dan dat ze op de Heere vertrouwde.

- Waarom is het zo belangrijk dat ook wij naar de woorden van de Heere luisteren?
- De Heere sprak door de profeet Jeremia tot het volk van Juda. Zij hadden gezondigd en moesten opnieuw gaan luisteren naar de Heere. Wij hebben de Bijbel gekregen en kunnen hierdoor weten hoe de Heere wil dat wij Hem dienen. Juist daarom is het belangrijk de Bijbel te lezen en te luisteren naar de uitleg van de dominee, meester, juf, vader of moeder.

Jeremia schreef een klaaglied over de verwoesting van de stad Jeruzalem.

- Om welke dingen ben jij wel eens verdrietig?
Mogelijke antwoorden zijn: bij ziekte, pijn, overlijden. Belangrijk is de antwoorden van de kinderen serieus te nemen en hier het gesprek over te voeren. Hoe komt het dat de kinderen juist om deze dingen verdrietig zijn. Zijn de kinderen ook wel eens verdrietig over iets wat met het geloof in de Heere God te maken heeft? Bijv. verdriet hebben over de zonden die je hebt gedaan.
- Hoe merken anderen aan jou dat je verdrietig bent?

Mogelijke antwoorden zijn: huilen, stil zijn, tranen.

Jeremia zegt in zijn lied dat God rechtvaardig is.

- Wat bedoelen we met de rechtvaardigheid van de Heere?

Gods rechtvaardigheid betekent dat Hij iedereen geeft wat hij of zij verdient. Alleen de Heere is volmaakt rechtvaardig. Hij belooft de mensen die Hem dienen en straft zondaren op een volmaakte manier.

- Hoe zie je dit terug in het klaaglied van Jeremia?

Jeremia is niet boos, maar verdrietig. Hij geeft de Heere niet de schuld van de verwoesting van Jeruzalem, maar hij belijdt dat deze straf verdiend is.

In Klaagliederen merken we dat Jeremia op de Heere blijft hopen.

- Waaraan merk je dat Jeremia blijft hopen op de Heere?
- Ook al klaagt Jeremia en is hij verdrietig, hij zegt dat de Heere trouw is. De Heere is zijn Deel. Jeremia zegt in Klaagliederen 3:24: De HEERE is mijn Deel, zegt mijn ziel, daarom zal ik op Hem hopen.
- Ook wij mogen op de Heere hopen als we verdrietig zijn. Hoe kunnen we dit doen?

We mogen vertrouwen dat de Heere zorgt, juist ook al wij pijn of verdriet hebben. Juist als we verdrietig zijn mogen we naar de Heere toegaan en dit aan Hem vertellen. Daarnaast is het goed en mooi om juist dan uit de Bijbel te lezen, te bidden en psalmen of liederen te zingen.

Psalm 79

Ook Asaf heeft een klaaglied geschreven over de verwoesting van Jeruzalem. Zoek psalm 79 eens op in je Bijbel. Welke verzen uit deze psalm komen overeen met de teksten uit Klaagliederen die je hieronder vindt? Schrijf deze verzen op in het antwoord vak.

Klaagliederen 2:20 en 21a

Zie, HEERE, aanschouw toch, aan wien Gij alzo gedaan hebt; zullen dan de vrouwen haar vrucht eten, de kinderkens, die men op de handen draagt? Zullen dan de profeet en de priester in het heiligdom des HEEREN gedood worden? De jongen en de ouden liggen op de aarde op de straten; mijn jonkvrouwen en mijn jongelingen zijn door het zwaard gevallen;

Antwoord: Psalm 79:1-2

Klaagliederen 3:14

Ik ben al mijn volk tot belaching geworden, hun snarenspeel den gansen dag.

Antwoord: Psalm 79:4 en 10

Klaagliederen 3:64

HEERE! geef hun weder die vergelding, naar het werk hunner handen.

Antwoord: Psalm 79:12

Klaagliederen 5:20

Waarom zoudt Gij ons steeds vergeten? Waarom zoudt Gij ons zo langen tijd verlaten?

Antwoord: Psalm 79:5

Wat is de kern van het klaaglied van Asaf? Probeer dit eens in één zin op te schrijven.

Antwoord: Meerdere antwoorden zijn mogelijk. Aspecten die naar voren kunnen komen zijn: verwoesting van de tempel, gebed om vergeving, Gods straf over de heidenen, Gods trouw voor Zijn volk.

Verdriet in de Bijbel

Deze vragen gaan over andere personen in de Bijbel die verdriet of moeite hebben. Geef antwoord op de vragen en ontdek een belangrijke boodschap uit Klaagliederen 3.

Toen de broers de gescheurde jas van Jozef aan vader ... lieten zien, bedreef hij vele .... rouw over hem.

J	a	k	o	b		d	a	g	e	n
16	2	18	9	17		19	2	20	14	3

Na haar terugkeer uit Moab zei ...: noem mij maar Mara.

N	a	o	m	i
3	2	9	4	10

... bad in de tabernakel om een kind, terwijl Eli dacht dat zij dronken was.

H	a	n	n	a
15	2	3	3	2

David was in rouw nadat de ... Nathan hem vertelde dat hij gezondigd had.

p	r	o	f	e	e	t
11	1	9	12	14	14	13

De duivel nam alles af van Job. Zelfs zijn eigen ... liet hem in de steek.

v	r	o	u	w
7	1	9	22	5

De Heere Jezus huilde bij het graf van ....

L	a	z	a	r	u	s
6	2	21	2	1	22	8

W	a	n	t		H	i	j		p	l	a	a	g	t		o	f		b	e	d	r	o	e	f	t
5	2	3	13		15	10	16		11	6	2	2	20	13		9	12		17	14	19	1	9	14	12	13

d	e	s		m	e	n	s	e	n		k	i	n	d	e	r	e	n		n	i	e	t		v	a	n
19	14	8		4	14	3	8	14	3		18	10	3	19	14	1	14	3		3	10	14	13		7	2	3

h	a	r	t	e	.
15	2	1	13	14	

Antwoord: Want Hij plaagt of bedroeft des mensen kinderen niet van harte.

Wat wil Jeremia hier mee zeggen?

Het is onjuist om te denken dat God de mensen graag wil straffen. Bij voorkeur zegent Hij en Hij wil niet vervloeken. Dit sluit aan bij Gods Naam, welke Hij bekend maakt aan Mozes. Jeremia weet zeker dat God trouw is, ook al ziet hij dat nu niet gelijk. De Heere wil juist tegenslag gebruiken om ons dichter bij Hem te brengen.

Acrostichon

De eerste vier hoofdstukken van Klaagliederen zijn een gedicht, een acrostichon. Een acrostichon wordt ook wel een **naamgedicht** genoemd. In de Bijbel begint elk vers van een acrostichon met de volgende letter van het Hebreeuwse alfabet. Soms beginnen de regels of coupletten met de volgende letter van een naam. Denk maar aan ons volkslied: het Wilhelmus.

Probeer eens een gedicht te schrijven over wat je hebt gehoord. Elke regel begint met de volgende letter van de naam Jeremia. Als je klaar bent, kun je de eerste letter van elke regel versieren.

Let op: een acrostichon mag rijmen, maar dit hoeft niet.

Voorbeeld

David zong,

Al was hij nog maar jong

Voor de Heere.

In zijn leven wilde hij

De Heere dienen, en jij?

Het loflied van Paulus

Toelichting op het thema

Dit jaar is het thema voor Kompas: “**Zing een lied voor de Heere.**” - Zangers in de Bijbel. In deze schets gaat het over het bekende loflied van het geloof uit Romeinen 8:31-39. Hierin bezingt Paulus de onpeilbaar diepe en rijke liefde van God de Vader en Christus voor Zijn kinderen.

Doel van de Bijbelstudie

- De kinderen leren wat de diepste vreugde van een gelovige is: de liefde van God in Jezus Christus.
- De kinderen leren dat leven met de Heere niet betekent dat het altijd gemakkelijk is.
- De kinderen leren dat er niets op aarde scheiding kan aanbrengen tussen God en Zijn kinderen.
- De kinderen leren om aandachtig Bijbel te lezen.
- De kinderen maken laagdrempelig kennis met het doen van Bijbelstudie.

Introductie van het thema voor de kinderen

Twee mogelijkheden:

1. Stel de kinderen de vraag: ‘Wanneer ben je rijk?’ Geef kinderen de mogelijkheid om meerdere antwoorden te bedenken. Bespreek kort of die rijkdom ook blijft bestaan als ze moeten vluchten of geen kleren kunnen kopen. Leg dan de link naar het onderwerp. Bijvoorbeeld zo: ‘We gaan het hebben over een rijkdom die blijft bestaan ook al moet je vluchten, lijdt je honger etc.’ (vs. 35)
2. Stel de kinderen de vraag: ‘Stel je voor dat jij de fiets van je beste vriend of vriendin elke dag omgooit. Blijven jullie dan vrienden?’ Laat kinderen reageren. Bespreek dat er een grens is aan de liefde van mensen tegenover elkaar, maar dat Gods liefde veel verder gaat. Hij heeft vijanden lief en verzoent vijanden met Zichzelf door de dood van Zijn Zoon (Rom. 5:10 en 8:32-35).

Aanwijzingen voor gebruik

Hieronder volgen twee methoden die gebruikt kunnen worden bij het doen van Bijbelstudie

Bijbelstudie doen met kinderen vraagt een goede voorbereiding. In tegenstelling tot één leidinggevende die een Bijbelverhaal voorbereidt, is het hierbij belangrijk dat alle leidinggevenden zich voorbereiden op de Bijbelstudie. Belangrijk om te onthouden bij het doen van Bijbelstudie: Het gaat niet om het geven van goede antwoorden op de vragen, maar om het in gesprek zijn met kinderen rondom een Bijbelgedeelte. Bereid je daarom goed voor als leidinggevende en geef leiding aan het Bijbelstudiegroepje. Als je groep te groot is, verdeel deze dan in kleinere groepjes.

In de handleiding wordt bij de vragen een antwoord geformuleerd. Dat kan gevaarlijk zijn, want het kan het gesprek belemmeren. Gebruik de antwoorden daarom ook voor jezelf alleen als ‘denkduwertje’ en niet als een ‘oplossing/ pasklaar antwoord’. Het gaat immers om het gesprek. Zie het als een mogelijke hulp bij het gesprek.

Methodie 1: OIA-methode (deze methode wordt in de schets gebruikt)

In deze Bijbelstudiemethode staat de:

O voor Observatie. In dit stadium onderzoek je wat er letterlijk staat. Centrale vraag: ‘Wat staat er?’

I voor Interpretatie. In dit stadium onderzoek je wat de geobserveerde woorden betekenen. Je probeert tot een goede uitleg te komen. Centrale vraag: ‘Wat betekent dit?’

A voor Applicatie (ook wel T voor Toepassing). In dit stadium onderzoek je hoe die betekenis voor ons leven vandaag de dag relevant is. Centrale vragen: ‘Hoe is dat op mij van toepassing?’ en ‘Wat betekent dat voor mij?’

Deze letters wisselen elkaar af in een Bijbelstudie. Het is niet zo dat je de toepassing helemaal voor de laatste vraag van de Bijbelstudie bewaart. Wel is het zo dat deze vraag aan betekenis wint naar mate de Bijbelse boodschap helder is geworden.

Vorbereiding

Thuis:

Lees het gedeelte thuis zelf rustig en grondig door, het liefst met de kanttekeningen erbij.

Op de avond (of ochtend) zelf:

Zorg dat het gedeelte van tevoren gelezen wordt.
Vorm groepjes van 6 tot 8 personen.

Uitvoering:

Lees met de kinderen het stukje uit de Bijbel dat bij het onderwerp hoort.
Daarna kun je kort met elkaar het Bijbelgedeelte overdenken.
Dit overdenken gaat aan de hand van drie basisvragen.

1) Kijken	Wat staat er in de tekst?	Observatie
2) Begrijpen	Wat is de betekenis van dit gedeelte?	Interpretatie
3) Toepassen	Hoe kun je een brug slaan naar vandaag?	Applicatie

Deze manier is makkelijk te onthouden aan de drie letters van de laatste woorden: OIA (spreek uit: 'o-
jaa').

Methode 2: Eerste indruk**Vorbereiding****Thuis:**

Lees het gedeelte thuis zelf rustig en grondig door, het liefst met de kanttekeningen erbij.

Op de avond zelf:

- Zorg dat het gedeelte van tevoren gelezen wordt.
- Vorm groepjes van 6 tot 8 kinderen.

Uitvoering:

- Het idee achter deze werkvorm is dat over een tekst meer te zeggen is dan op het eerste gezicht lijkt. Dit kan een verrassend licht werpen op de tekst.
- De leidinggevende leest de tekst (bijvoorbeeld een Bijbelgedeelte) langzaam voor. Vooraf vraagt hij de kinderen goed en geconcentreerd te luisteren.
- De kinderen wordt gevraagd te luisteren alsof ze de tekst voor het eerst horen en daarbij één gedachte/associatie vast te houden; waaraan moest je denken bij het horen van deze tekst?
- Na het voorlezen maakt de groepsleider een rondje en laat ieder één gedachte geven. Reacties worden op een flap geschreven.
- Nu wordt het gedeelte nogmaals gelezen, terwijl de kinderen meelezen.
- Zijn er nog nieuwe dingen ontdekt, die niet genoteerd staan? Deze worden op de flap bijgeschreven.
- De 'oogst' wordt besproken en samengevat door de groepsleider. Je kunt bijvoorbeeld concluderen dat de tekst ons eigen leven op een verassende manier kan 'raken'.

Zingen en lezen

Zingen

- Psalm 6:2, 3, 4
- Psalm 25:3
- Psalm 32:1, 3, 6
- Psalm 35:13
- Psalm 85:1
- Psalm 103:6
- Psalm 130:2
- TZE 10 Amazing grace
- TZE 62 Jesus, lover of my soul
- TZE 108 Wie Jezus' dienst, Zijn heil bemint

Lezen

Romeinen 8:31-39

Kerntekst: Romeinen 8

Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem Die ons liefgehad heeft.

Achtergrondinformatie bij het Bijbelgedeelte

De brief aan de Romeinen

Paulus schrijft zijn brief aan de gemeente van Rome rond het jaar 56 na Christus vanuit de gemeente van Korinthe. Hier heeft hij de winter doorgebracht na een lange periode van pionierswerk. Hij is nog nooit in Rome geweest, maar schrijft deze brief omdat hij van plan is er spoedig naartoe te gaan (Zie Rom. 1:8-15). De brief kondigt zijn komst aan. Hij is dankbaar dat er een gemeente is ontstaan in het middelpunt van de Romeinse beschaving. Hij verlangt er ook naar om omgang te hebben met deze gelovigen (Rom. 1:11-12). Zijn brief bevat veel belangrijke kerngedachten van het christelijke geloof: de diepte van de val in Adam (Rom. 1:18-3:20), de (vruchten van de) rechtvaardiging door het geloof omwille van de verdienste van Christus (Rom. 3:21-5:21) en het christelijke leven (heiliging) (Rom. 6:1-8:27). Het eerste inhoudelijke en leerstellige gedeelte van de brief sluit Paulus af met een overwinningslied. Alle worstelingen van gelovigen worden overwonnen door de kracht van Gods liefde, geopenbaard in Jezus Christus. Het leven met de Heere is, bij wijze van spreken, de hemel op aarde.

Oude Testament

In het zegelied worden een aantal oudtestamentische gebeurtenissen en profetieën die betrekking hebben op de persoon van de Heere Jezus aangehaald. Je vindt er hieronder twee, maar als je erin geïnteresseerd bent, zijn er veel meer te vinden.

Romeinen 8:32

In dit vers wordt er een woordelijke parallel gelegd tussen de bereidwilligheid van God om Zijn Zoon over te geven in de dood en Abrahams gewilligheid om Izak te offeren (in Gen. 22:12). Dat heeft verschillende betekenissen. Ten eerste brengt het de diepte van Gods liefde tot uiting in een voor ons voorstelbare situatie. Jezus Christus stierf daadwerkelijk. Izak is daarvan slechts een afschaduwing. Ten tweede wordt zo ook duidelijk dat Gods liefde dieper gaat dan dat Hij ooit van een mens zal vragen. Ten derde wordt ook duidelijk dat Gods liefde veel verder gaat dan enkel de gave van Zijn Zoon! 'Hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?' Als Izak zou sterven, zou dat betekenen dat hij zijn aardse erfenis moest opgeven. Als Christus sterft betekent dat juist dat er een hemelse erfenis mogelijk wordt gemaakt. Maar let ook op het woordje 'alle'. Door het offer van de Heere Jezus komt alles wat we hebben in Christus door God de Vader naar ons toe.

In dit vers is ook een verband zichtbaar met Jesaja 53.

Romeinen 8:33-34

Dit vers gebruikt dezelfde woorden als er in Jesaja 50:8 (in de Septuaginta) staan. Dat is belangrijk om op te merken, omdat er daar sprake is van een gerichtsccontext. In dit vers wordt er dus een beroep gedaan op taal uit de rechtbank. Dat zie je aan de woorden: 'beschuldiging', 'rechtvaardig maakt', 'verdoemt'. In het vers wordt duidelijk dat God de Rechter is. Hij bepaalt wie rechtvaardig is en wie bij de verdoemden (=schuldig verklaard) hoort. In aardse rechtbanken kan er bezwaar worden gemaakt tegen een uitspraak. De zaak wordt dan heroverwogen in een hoger gerechtshof. Er is echter geen hogere Rechter dan God de Vader. Zijn rechtsuitspraken zijn daarmee eeuwig blijvend. Als God rechtvaardig maakt, wie zal er dan nog beschuldigen of verdoemen? Het verband van Jesaja 50 maakt ook duidelijk dat deze rechtvaardig verklaring alles te maken heeft met het offer van de Heere Jezus. Als God vrijspreekt, doet Hij dat op grond van de verdienste van de Heere Jezus.

Liefde van God en/in Christus

Paulus schrijft vaker over de liefde van Christus (Zie o.a. Rom. 5:8, 2 Kor. 5:14, Ef. 3:19). In dit Bijbelgedeelte staat deze liefde in het middelpunt. Gods liefde staat centraal in het redden van zondaren (Rom. 8:32), maar ook in het leven wat erop volgt (Rom. 8:37,39). Het wonder van Gods genadige liefde wordt in dit Bijbelgedeelte niet alleen bezongen, maar ook praktisch toegepast op het leven van alledag. Paulus' punt is dat Gods liefde ons niet alleen beschermt voor de toekomst, maar ook kracht geeft om allerlei vormen van (lichamelijk) lijden te verdragen. Sterker nog, in die periodes van diep lijden is er niet alleen sprake van hoop voor de toekomst, maar die periodes vormen zelf ook het 'overwinningsleven'. Christus is die weg voorgegaan. Hij zegt tegen Zijn discipelen in Johannes 15:20 dat een dienstknecht niet meer is dan zijn heer. Er staat: 'Indien zij Mij vervolgd hebben, zij zullen ook u vervolgen.' Overwinnen betekent dus niet een prachtig leven, een mooi gezin, een mooie auto of oud worden, maar het betekent een leven waarin de Heere de eerste plek heeft. Waarin de Heere de eer ontvangt. Een leven waarin Zijn liefde

centraal staat. Een leven waarin de Heere de overwinning behaalt. Gelovigen zijn meer dan overwinnaars *door Hem!*

Belijdenisgeschriften

Heidelbergse Catechismus

- Zondag 22: Vreugde van het eeuwige leven
- Zondag 23: Door het geloof alleen rechtvaardig voor God
- Zondag 32: Christus offer en verdienste maakt ons zalig
- Zondag 33: De plaats van goede werken (heiliging)

Nederlandse Geloofsbelijdenis

- Art. 20-24. Christus is de Bewerker van rechtvaardiging en heiliging

Dordtse Leerregels

- Hoofdstuk 5, art. 12. Waarom zekerheid geen oppervlakkig leven geeft

Antwoorden bij werkboekje -10

Lezen Romeinen 8:31-34:

31 Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?

32 Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?

33 Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het Die rechtvaardig maakt.

34 Wie is het die veroemt? Christus is het Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt.

Lees de verzen rustig voor aan de kinderen. Laat hen de ontbrekende woorden invullen op de open plekken:

31 Als ____ voor ons is, wie zal er dan tegen ons zijn? (**God**)

32 Hij heeft zelfs Zijn ____ niet gespaard maar overgegeven in de dood. (**eigen Zoon**)

33 Wie zal Gods uitverkorenen (Gods kinderen) ____? (**beschuldigen**)

34 Christus is niet alleen gestorven en opgewekt, maar zit ook aan de ____ van God en ____ daar voor ons. (**rechterhand, bidt**)

Besprekingsvragen:

- **Je vrienden zijn voor jou tijdens een wedstrijd. Wat doen zij om dat te laten merken?**
Mogelijke antwoorden: Vrienden moedigen je aan, klappen voor je, roepen 'boe' tegen de tegenpartij etc.
- **Vers 32. Onderstreep de woorden 'voor ons' in dit vers. Wie heeft de Heere God overgegeven om te laten merken dat Hij voor zijn kinderen is?**
Mogelijke antwoorden: Zijn eigen Zoon, de Heere Jezus etc.
- **God de Vader heeft de Heere Jezus overgegeven aan Pontius Pilatus. Wat gebeurde er toen?**
Mogelijke antwoorden: De Heere Jezus werd veroordeeld, Hij werd gezeseld, Hij werd ter dood veroordeeld, Hij moest lijden en sterven.
- **Waarom is het lijden en sterven van de Heere Jezus zo belangrijk?**
Mogelijke antwoorden: Door Zijn lijden en sterven heeft de Heere Jezus de straf gedragen die de zondaar verdient. Zo is er vergeving en redding voor ieder die in de Heere Jezus gelooft.
- **Wat vind jij belangrijker. Dat je vrienden voor jou zijn, of dat God voor je is? Leg ook uit waarom.**
Mogelijke antwoorden: Mijn vrienden. Zij helpen mij.
De Heere Jezus, want Hij is God. Hij kan mij helpen. Als God voor mij is, dan hoef ik niet bang te zijn voor de dood. Dan heeft Hij mijn zonden vergeven en is Hij altijd bij mij.
Ik weet het niet. Mijn vrienden zijn belangrijk, maar de Heere God ook. Opmerking: als kinderen dit antwoord geven, mag je er op ingaan, dat er maar één op de eerste plaats kan staan.
Niemand kan twee heren dienen. De Heere vraagt een keuze. Hij vraagt aan Petrus: Hebt gij Mij lief?
- **Wat staat er over de Heere Jezus in vers 34?**
Mogelijke antwoorden: Dat Hij is gestorven, weer opgestaan is en naar de hemel is gegaan en zit aan de rechterhand van God en dat Hij daar bidt.

- **Waarom bidt de Heere Jezus nog in de hemel?**
Mogelijke antwoorden: Omdat Hij denkt aan Zijn kinderen, om hen te beschermen, etc. In de kanttekeningen staat bij deze woorden: Namelijk om ons Zijn gerechtigheid door Zijn voorbidden toe te eigenen. Dat betekent dat de Heere Jezus door Zijn gebed in de hemel aan zondaren Zijn vergeving schenkt.
- **Wat kan jij ervan leren dat de Heere Jezus nog bidt terwijl Hij in de hemel is?**
Mogelijke antwoorden: Dat ik ook moet bidden, dat Hij heel goed is, dat Hij genadig is, dat Hij aan Zijn kinderen denkt, dat de Heere Jezus door Zijn gebed aan zondaren vergeving schenkt, etc.
- **Welke zin vind jij het mooiste? Schrijf die hier nog eens op.**
Vrij antwoord
- **Waarom vind je deze zin mooi?**
Vrij antwoord

Lezen Romeinen 8:35-39

35 Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard?

36 (Gelijk geschreven is: Want om Uwentwil worden wij de ganse dag gedood; wij zijn geacht als schapen der slachting.)

37 Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem Die ons liefgehad heeft.

38 Want ik ben verzekerd dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige dingen,

39 Noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere.

Bespreekvragen:

- **Weet je wat het woordje 'noch' betekent in vers 38 en 39?**
Het betekent 'geen'. Lees deze verzen nu opnieuw en lees dan 'geen' als er 'noch' staat. Begrijp je de tekst nu nog beter?
- **Schrijf de woorden van verdrukking tot zwaard op. Waar moet je aan denken bij deze woorden?**
Mogelijke antwoorden:
Verdrukking : Dat je geen christen meer mag zijn, dat je geplaagd of uitgescholden wordt omdat je christen bent.
Benauwdheid : Letterlijk: Dat je te weinig zuurstof hebt, figuurlijk: dat je niet blij bent, maar bang.
Vervolging : Dat je geen christen mag zijn, dat je moet verhuizen, dat je niet meer naar de kerk mag gaan, en zelfs in de gevangenis terecht kan komen.
Honger : Dat je geen eten meer hebt, of te weinig eten.
Naaktheid : Dat je geen kleren meer hebt, dat je het koud hebt.
Gevaar : Dat je moet vluchten, dat je wordt bedreigd.
Zwaard : Dat je wordt gedood, dat je in een oorlog komt.
- **Omcirkel welke van deze woorden je het ergste vindt. Waarom vind je dit woord het ergste?**
Eigen antwoord.
- **Lees vers 35 nog eens rustig. Door Wie en wat kun je toch een lied voor de Heere zingen, terwijl er ook moeilijke dingen gebeuren in je leven?**
Mogelijke antwoorden: Door de liefde van Christus, als je weet dat de Heere van je houdt.
- Vul in. Als de Heere Jezus je liefheeft, ben je meer dan _____ (vs. 37) **(overwinnaar)**
- Stelling: Als de Heere Jezus je liefheeft, kan je alle verdrietige dingen aan.

Zingen

Zing met elkaar het lied 'Zie, Christus' liefde, rijk en vrij'. Zing op de wijs van psalm 134.

Verwerken

Puzzel op achterkant

Schrijf de woorden in de goede volgorde op: _____
Neem van elk woord de eerste letter op. Welke zin komt eruit?

V	E	R	T	R	O	U	W	-	O	P	-	H	E	M
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Antwoorden bij werkboekje +10

Lezen Romeinen 8:31-34

31 Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?

32 Die ook Zijn eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, hoe zal Hij ons ook met Hem niet alle dingen schenken?

33 Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods? God is het Die rechtvaardig maakt.

34 Wie is het die verdoemt? Christus is het Die gestorven is; ja, wat meer is, Die ook opgewekt is, Die ook ter rechterhand Gods is, Die ook voor ons bidt.

Lees de verzen rustig voor aan de kinderen. Laat hen de ontbrekende woorden invullen op de open plekken:

31 Als _____ voor ons is, wie zal er dan _____ ons zijn? **(God, tegen)**

32 Hij heeft zelfs Zijn _____ niet gespaard maar _____ in de dood. **(eigen Zoon, overgegeven)**

33 Wie zal Gods uitverkorenen (Gods kinderen) _____? **(beschuldigen)**

34 Christus is niet alleen gestorven en _____, maar zit ook aan de _____ van God en _____ daar voor ons. **(opgewekt/opgestaan, rechterhand, bidt)**

Besprek vragen:

- **Je vrienden zijn voor jou tijdens een wedstrijd. Wat doen zij om dat te laten merken?**
Mogelijke antwoorden: Vrienden moedigen je aan, klappen voor je, roepen 'boe' tegen de tegenpartij etc.
- **Vers 32. Onderstreep de woorden 'voor ons' in dit vers. Wie heeft de Heere God overgegeven om te laten merken dat Hij voor zijn kinderen is?**
Mogelijke antwoorden: Zijn eigen Zoon, de Heere Jezus etc.
- **God de Vader heeft de Heere Jezus overgegeven aan Pontius Pilatus. Wat gebeurde er toen?**
Mogelijke antwoorden: De Heere Jezus werd veroordeeld, Hij werd geselsd, Hij werd ter dood veroordeeld, Hij moest lijden en sterven.
- **Waarom is het lijden en sterven van de Heere Jezus zo belangrijk?**
Mogelijke antwoorden: Door Zijn lijden en sterven heeft de Heere Jezus de straf gedragen die de zondaar verdient. Zo is er vergeving en redding voor ieder die in de Heere Jezus gelooft.
- **Wat vind jij belangrijker. Dat je vrienden voor jou zijn, of dat God voor je is? Leg ook uit waarom.**
Mogelijke antwoorden: Mijn vrienden. Zij helpen mij.
De Heere Jezus, want Hij is God. Hij kan mij helpen. Als God voor mij is, dan hoef ik niet bang te zijn voor de dood. Dan heeft Hij mijn zonden vergeven en is Hij altijd bij mij.
Ik weet het niet. Mijn vrienden zijn belangrijk, maar de Heere God ook. Opmerking: als kinderen dit antwoord geven, mag je er op ingaan, dat er maar één op de eerste plaats kan staan.
Niemand kan twee heren dienen. De Heere vraagt een keuze. Hij vraagt aan Petrus: Hebt ge Mij lief?
- **Wat staat er over de Heere Jezus in vers 34?**
Mogelijke antwoorden: Dat Hij is gestorven, weer is opgestaan en naar de hemel is gegaan en zit aan de rechterhand van God en dat Hij daar bidt.
- **Waarom bidt de Heere Jezus nog in de hemel?**
Mogelijke antwoorden: Omdat Hij denkt aan Zijn kinderen, om hen te beschermen, etc. In de kanttekeningen staat bij deze woorden: Namelijk om ons Zijn gerechtigheid door Zijn voorbidden toe te eigenen. Dat betekent dat de Heere Jezus door Zijn gebed in de hemel aan zondaren Zijn vergeving schenkt.
- **Wat kan jij ervan leren dat de Heere Jezus nog bidt terwijl Hij in de hemel is?**
Mogelijke antwoorden: Dat ik ook moet bidden, dat Hij heel goed is, dat Hij genadig is, dat Hij aan Zijn kinderen denkt dat de Heere Jezus door Zijn gebed aan zondaren vergeving schenkt, etc.
- **Welke zin vind jij het mooiste? Schrijf die hier nog eens op.**
Vrij antwoord
- **Waarom vind je deze zin mooi?**
Vrij antwoord

Lezen Romeinen 8:35-39

35 Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? Verdrukking, of benauwdheid, of vervolging, of honger, of naaktheid, of gevaar, of zwaard?

36 (Gelijk geschreven is: Want om Uwentwil worden wij de ganse dag gedood; wij zijn geacht als schapen der slachting.)

37 Maar in dit alles zijn wij meer dan overwinnaars, door Hem Die ons liefgehad heeft.

38 Want ik ben verzekerd dat noch dood noch leven, noch engelen noch overheden noch machten, noch tegenwoordige noch toekomstige dingen,

39 Noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Heere.

Bespreekvragen: ZIE OOK ALLE OPMERKINGEN IN DE KANTLIJN BIJ -10

- Weet je wat het woordje 'noch' betekent in vers 38 en 39? Het betekent 'geen'. Lees deze verzen nu opnieuw en lees dan 'geen' als er 'noch' staat. Begrijp je de tekst nu nog beter?
- **Schrijf de woorden van verdrukking tot zwaard op. Waar moet je aan denken bij deze woorden?**
Mogelijke antwoorden:
Verdrukking : dat je geen christen meer mag zijn, dat je geplaagd of uitgescholden wordt omdat je christen bent.
Benauwdheid : Letterlijk: Dat je te weinig zuurstof hebt, figuurlijk: dat je niet blij bent, maar bang.
Vervolging : Dat je geen christen mag zijn, dat je moet verhuizen, dat je niet meer naar de kerk mag gaan, en zelfs in de gevangenis terecht kan komen.
Honger : Dat je geen eten meer hebt, of te weinig eten.
Naaktheid : Dat je geen kleren meer hebt, dat je het koud hebt.
Gevaar : Dat je moet vluchten, dat je wordt bedreigd.
Zwaard : Dat je wordt gedood, dat je in een oorlog komt.
- **Omcirkel welke van deze woorden je het ergste vindt. Waarom vind je dit woord het ergste?**
Eigen antwoord
- **Lees vers 35 nog eens rustig. Door Wie en wat kun je toch een lied voor de Heere zingen, terwijl er ook moeilijke dingen gebeuren in je leven?**
Mogelijke antwoorden: Door de liefde van Christus, als je weet dat de Heere van je houdt.
- **Paulus zegt in vers 37 dat gelovigen meer dan overwinnaars Zijn 'door Hem'.**
  - o **Wie bedoelt Paulus met 'Hem'?**
De Heere Jezus
  - o **Wat betekent 'overwinnaar'?**
Dat je de eerste plek krijgt, of een wedstrijd wint.
  - o **Wat betekent 'méér dan overwinnaars'?**
In de grondtekst staat 'hyper-overwinnaars', dus eigenlijk super-overwinnaars. Een overwinnaar kan een andere keer weer verliezen, maar een super-overwinnaar wint altijd.
  - o **Hoe kun je 'overwinnaar zijn door Hem'?**
De Heere Jezus is de grote Overwinnaar. Hij heeft de duivel verslagen, de dood overwonnen. Als je de Heere Jezus liefhebt, zal de duivel, de dood en de zonde je geen kwaad meer kunnen doen. Dan hoor je bij Hem, nu al, en straks voor eeuwig.
- Stelling: Als de Heere Jezus je liefheeft, kan je alle tegenslagen aan.

Verwerken

In de Heidelbergse Catechismus staat dat *alle* dingen in ons leven, dus zowel ziekte als rijkdom, van God de Vader afkomen. Waarom is dat belangrijk? Lees het antwoord op vraag 28.

“Dat wij in alle tegenspoed **geduldig**, in voorspoed **dankbaar** zijn mogen, en in alles dat ons nog toekomen kan, een goed **toevoorzicht** (=vertrouwen, overgave) hebben op onze getrouwe God en Vader, dat ons geen schepsel van Zijn liefde scheiden zal, aangezien alle schepselen alzo in Zijn hand zijn, dat zij tegen Zijn wil zich noch roeren, noch bewegen kunnen.”

- a. Onderstreep de woorden die je vindt passen bij het Bijbelgedeelte wat je zojuist hebt gelezen.
In tegenspoed geduldig, een goed toevoorzicht op onze getrouwe God en Vader, dat ons geen schepsel van Zijn liefde scheiden zal.
- b. Lees de drie dikgedrukte woorden. Welke vind je het beste passen bij Paulus?
Eigenlijk kunnen alle drie de woorden, alleen hoort 'dankbaar' in dit antwoord bij voorspoed, terwijl Paulus zelfs in tegenspoed dankbaar was.
Paulus was **geduldig** in tegenspoed, en had een goed **toevoorzicht** voor wat nog komen zou.
- c. Hoe kun je laten zien dat je dankbaar bent voor wat je krijgt van de Heere?

Dankbaarheid wordt het beste zichtbaar als je de Heere liefhebt en Hem dient in alle omstandigheden van je leven. De catechismus behandelt het gebod en het gebed in het stuk van de dankbaarheid. Naast het dienen van de Heere (gebod) heb je dan een biddend leven (gebed).

Zingen

Zing met elkaar het lied 'Zie, Christus' liefde, rijk en vrij'. Zing op de wijs van psalm 134.

Puzzel op achterkant

Zoek eerst het tussen haakjes genoemde Bijbelgedeelte op. Lees daarna de tekst. Welk woord ontbreekt? Schrijf dat woord op. Samen vormen de blauwe blokjes met nummers een uitkomst.

1. Toen de joden Stefanus _____, legden zij hun kleren bij Saulus' voeten neer (Handelingen 7: 58). **STENIGDEN**
2. Paulus had geen moeite met de ____ van Stefanus (Handelingen 8: 1) **DOOD**
3. Maar Paulus is nog woest. Hij blaast _____ en moord (Handelingen 9: 1). **DREIGING**
4. Als Paulus later in zijn leven aan tijd terugdenkt, noemt hij zichzelf een vervolger, verdrukker en een _____ (1 Timotheüs 1: 13). **GODSLASTERAAR**
5. In zijn verkeerde _____ heeft hij de gemeente vervolgd (Filippenzen 3: 6). **IJVER**
6. In zijn woede gaat Paulus richting de plaats _____ (Handelingen 9: 2). **DAMASCUS**
7. De Heere houdt hem uit genade tegen. Hij eet en drinkt drie dagen niet en wordt blind. Als zijn ogen weer worden geopend, preekt hij meteen _____ (Handelingen 9: 20). **CHRISTUS**
8. Samen met allen die de Heere Jezus hebben _____ mag Paulus een kroon dragen (2 Timotheüs 4: 8). **LIEFGEHAD**

Ruimte voor een uitkomst

G	O	D	-	I	S	-	L	I	E	F	D	E
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---